AUI, secţiunea III e, Lingvistică, tomul LXI, 2015
Studia linguistica et philologica in honorem Constantin Frâncu

Perfectul simplu și perfectul compus în texte narative românești

Jukka Havu
Universitatea din Tampere
Elenn Știrbu
Universitatea din Tampere

Presque toutes les langues romanes possèdent deux parfaits, le passé simple, qui représente étymologiquement le parfait latin, et le passé composé, qui est une formation romane. En roumain, les deux parfaits ont une distribution différente de celle qu'ils ont dans les langues apparentées. Le passé simple ne s'utilise pas dans le roumain parlé standard, mais il s'emploie comme un temps narratif à côté du passé composé dès les premiers textes littéraires conservés (début du 16e siècle). En outre, dans certains dialectes, notamment en Olténie, le passé simple sert à exprimer le passé très récent. Dans cette étude, nous analysons la valeur des parfaits dans les textes narratifs contemporains; nous soulignons que dans le dialogue on emploie exclusivement le passé composé à moins qu'on n'essaie d'imiter des parlers dialectaux. Les textes dépouillés montrent qu'il n'y a pas de différences fonctionnelles systématiques entre le passé simple et le passé composé comme temps narratifs mais plutôt des tendances qui dans certains contextes favorisent l'emploi de l'un des deux parfaits. Par exemple, le passé simple est plus fréquent à la troisième personne qu'à la première et, peut-être à cause de son caractère ponctuel plus marqué, il est davantage utilisé pour exprimer une succession rapide d'événements. Or, dans certaines œuvres littéraires, les auteurs ne se servent dans la narration que de l'un des deux parfaits, le simple ou le composé, ce qui montre que les deux formes détiennent toutes les propriétés aspectuelles et temporelles typiques d'un temps narratif.

1. Introducere: formele perfective în limbile romanice

Aproape toate limbile romanice au două timpuri perfective, unul sintetic și altul analitic[1]. În limba română, aceste forme sînt perfectul simplu (*cîntai*) și perfectul compus (*am cîntat*). Perfectul compus este o formație romanică (ale cărei origini sînt vizibile deja în latina tîrzie, (Squartini și Bertinetto 2000,

[1] În portugheză perifraza *ter + participiu* e folosită mai ales ca un timp inclusiv, adică o expresie care se referă la o acțiune durativă care ajunge la momentul vorbirii. În galiciană, forma corespunzătoare e încă și mai rară și existența ei poate că se datorează influenței castiliene.

BDD-A24855 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:50:16 UTC)

Ledgeway 2015), și în multe limbi romanice a invadat o parte a cîmpului semantic al formei simple. Totuși, distribuția funcțională a formelor nu este identică în toate aceste limbi. Ni se pare util să configurăm un cadru general privind folosirea acestor forme în limbile romanice.

În franceza vorbită, perfectul compus (*j'ai chanté*) a înlocuit perfectul simplu (*je chantai*) pentru a denota un eveniment sau o stare care s-a terminat înaintea momentului vorbirii (perfectul compus are și alte funcții, cea rezultativă, experiențială etc.). Extinderea perfectului compus și decadența perfectului simplu în registrele mai puțin formale pot fi documentate deja începînd cu secolul al XVII-lea (Caudal & Vetters 2005). În franceza contemporană, perfectul simplu se menține în limba literară, exclusiv în narațiune, și sporadic și în alte genuri (biografii, texte științifice, enciclopedii, etc., Forsgren 1998). E de remarcat, totuși, că și în limba literară, perfectul simplu este din ce în ce mai des concurat de perfect compus, prezent și chiar imperfect (Caudal & Vetters 2005, Rebotier 2013).

În spaniola europeană, se poate întrevedea o înceată extindere a perfectului compus (*he cantado*), dar într-un text literar narativ perfectul simplu (*canté*) este singura formă folosită pentru a reda progresiunea evenimentelor (Havu 1997). Perfectul simplu se menține foarte bine în limba vorbită în toate registrele, inclusiv cele mai informale; trebuie spus că extinderea perfectului compus a fost destul de des exagerată de unii cercetători ca de exemplu Schwenter (1994). În anumite țări latinoamericane (zona Río de la Plata în Argentina și Uruguay, Paraguay, Cili, v. Henderson 2010) perfectul compus e pe cale de dispariție; e din ce în ce mai puțin folosit în limba vorbită. În mod general, cîmpul semantic al perfectului simplu e mai extins în aproape toate țările latinoamericane comparate cu Spania.

În variantele vorbite ale limbii italiene, folosirea timpurilor perfective se determină la nivelul geografic; în sudul țării, perfectul simplu are un cîmp semantic mult mai larg decît în dialectele septentrionale, unde a dispărut aproape total din limba vorbită (Bertinetto 1986 și Squartini & Bertinetto 2000). În limba literară, perfectul simplu se menține ca formă a progresiunii narative.

Prezentarea anterioară a relației între perfectul simplu și perfectul compus în anumite limbi romanice este bine înțeles numai o simplificare, o descriere a marilor linii ale situației lor (există o bibliografie extrem de extinsă asupra acestui subiect). Am vrut să trecem în revistă o scurtă viziune de ansamblu a folosirii perfectelor în limbile romanice deoarece o astfel de prezentare ne permite să situăm limba română într-un cadru romanic mai larg. În această limbă, situația e ușor diferită de cea pe care o găsim în limbile înrudite. Perfectul compus românesc s-a consolidat foarte devreme ca un timp perfectiv care poate să se refere la un eveniment temporal disociat de momentul vorbirii și a fost folosit în toate registrele limbii. Faptul că se regăsește în texte formale (d.e. texte religioase

BDD-A24855 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:50:16 UTC)

deja în secolul al XVI-lea) ne permite să presupunem că se folosea încă și mai des în registrele informale. Pe de altă parte, perfectul simplu nu este cu totul identic cu formele etimologic corespunzătoare în alte limbi romanice. Mai ales faptul că în special în dialectele sud-vestice perfectul simplu cu o valoare de trecut foarte recent este un fenomen aproape inexistent în alte limbi romanice (cf. *infra*). Ceea ce am spus despre timpurile perfecte în română se referă numai la daco-română; în aromână și meglenoromână aceste forme pot avea alte funcții (cf. d.e. Atanasov 2011).

Frâncu (2009) prezintă extrem de detaliat evoluția morfologiei perfectelor și face următoarea observație despre perfectul simplu în perioada între 1521 și 1640:

> „El era mult mai frecvent și mai răspîndit din punct de vedere areal decît în zilele noastre căci perfectul compus, apărut în latina populară, nu reușise să-l scoată din uz din graiurile de tip nordic" (Frâncu 2009: 105).

În ceea ce privește perioada următoare analizată (1640-1780), marele filolog observă:

> „Perfectul simplu își limitează aria de circulație, în limba vorbită, la Oltenia, Banat și Crișana, în timp ce în limba scrisă el se menține și în textele din celelalte regiuni, în special în narațiuni, unde apare aproape exclusiv la persoana a III-a" (Frâncu 2009: 306).

Din aceste observații putem deduce că în cele mai multe graiuri românești perfectul simplu pierde teren constant față de perfectul compus de-a lungul secolelor. Pe de altă parte, situația în limba română este cu totul specială în ceea ce privește folosirea perfectului simplu: în dialectele sud-vestice această formă se păstrează chiar și în prezent în limba vorbită, dar denotă o acțiune care se localizează în trecutul recent. În aproape toate acele limbi romanice unde perfectul simplu și perfectul compus există în paralel, perfectul compus, din cauza originii lui rezultative, se relaționează cu evenimente desfășurate într-un trecut mai apropiat de momentul vorbirii (v. Squartini & Bertinetto 2000). În Frâncu (2009: 307), autorul transcrie observația făcută despre perfect simplu în *Institutiones linguæ valachicæ* (prima gramatică română scrisă în latină): „prin acest trecut se redă un lucru făcut puțin mai înainte". Se pare că sensul perfectului simplu în dialectele sud-vestice s-a stabilit devreme; în orice caz, este anterior secolului al XVII-lea.

2. Variabilitate și variație

În toate limbile există variație diacronică, diatopică și diastratică. Variația lingvistică se bazează pe schimbul lingvistic, care este un fenomen constant în orice comunitate lingvistică. Gramaticile normative, în societățile dezvoltate, au

BDD-A24855 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:50:16 UTC)

un fundament pedagogic și social și obiectivul lor este a asigura egalitatea cetățenilor și a păstra legătura cu trecutul cultural și literar al comunității. Pentru a garanta aceleași posibilități de reușită socială tuturor membrilor societății, este preferabil ca toți să stăpînească limbajul comun care este definit de instituții normative, folosit în texte oficiale și predat în școli. Gramaticile normative sînt de obicei refractare la variația gramaticală și se îndreaptă către o anumită exclusivitate normativă. Problema variabilității limbii nu se referă numai la gramaticile normative, ci se manifestă și în mai multe abordări mai formale ale structurilor gramaticale. Spre exemplu, în cadrul gramaticii generative, conceptul „vorbitor nativ ideal" a fost practic abandonat tocmai din cauza variației indubitabile în toate limbile naturale. În gramatica construcțiilor (*Construction Grammar*, a se vedea d.e. Hoffmann & Trousdale, 2013), variația lingvistică a fost tratată într-un mod nesatisfăcător pentru că analiza formală a construcțiilor gramaticale nu reușit să stabilească rolul variabilității.

Perfectul simplu și perfectul compus în limba română sînt folosite în texte literare narative fără să fie ușor de explicat motivele care condiționează alegerea formei întrebuințate. Ni se pare util să atragem atenția asupra unor fenomene relaționate cu folosirea timpurilor perfecte în limba română:

i) Limba română este o limbă pluricentrică; limba română standard e divizată în două subcategorii mari, limba română în România, pe de o parte, și în Republica Moldova, pe de altă parte. În afară de această primă diviziune, amîndouă categoriile cuprind variante dialectale contemporane; în România, dialectul oltean și anumite dialecte transilvănene prezintă trăsături specifice în ceea ce privește folosirea perfectelor (a se vedea cap. 3.1) în sensul că în aceste graiuri perfectul simplu se folosește și în limba vorbită. În variantele moldovene, în schimb, perfectul simplu a dispărut cu totul.

ii) Limba contemporană e rezultatul unei evoluții diacronice. Referitor la perfectele românești, din punctul de vedere etimologic, perfectul simplu este o formă mai arhaică decît perfectul compus. De-a lungul secolelor, domeniul perfectului compus s-a extins considerabil și această formă a penetrat teritoriul formei simple al cărei cîmp semantic s-a redus în același timp. Dat fiind că în aproape toate textele vechi se folosesc amîndouă formele în narațiune, putem să deducem că perfectul compus s-a consolidat foarte devreme în toate variantele limbii române.

iii) Folosirea perfectelor în limba română e legată de modelele textuale sau discursive. În afară de dialectele unde perfectul simplu este o formă vie (Oltenia și o parte a Ardealului), perfectul simplu se folosește în limba standard exclusiv în texte narative, mai ales literare. Există, în consecință, aproape un singur model discursiv (sau *genre*) unde cele două perfecte se manifestă în aceleași contexte.

BDD-A24855 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:50:16 UTC)

iv) În contextele în care se folosesc cele două perfecte, încercăm să arătăm că alegerea formei întrebuințate depinde mai ales de tendințe cu precădere stilistice și că o diferențiere funcțională sistematică e aproape imposibil de dovedit.

3. Perfectele în limba română

Limba română contemporană are la dispoziție două timpuri perfective, perfectul simplu (*făcui*) și perfectul compus (*am făcut*). Mai mult ca perfectul (*făcusem*) poate fi perfectiv sau rezultativ după contextul în care se află, respectiv este o formă ambiguă din punctul de vedere al proprietăților sale aspectuale[2]. Sistemul român diferă în mod considerabil de cel al majorității limbilor romanice, care posedă paradigme paralele timpuri simple / timpuri compuse unde auxiliarul timpurilor compuse are forma timpului simplu respectiv[3]:

Română		Franceză		spaniolă	
Cînt	am cîntat	je chante	j'ai chanté	canto	he cantado
Cîntam	Cîntasem	je chantais	j'avais chanté	cantaba	había cantado
Cîntai		je chantai	j'eus chanté	canté	hube cantado
voi cînta	voi fi cîntat	je chanterai	j'aurai chanté	cantaré	habré cantado
aș cînta	aș fi cîntat	je chanterais	j'aurais chanté	cantaría	habría cantado

Tabel 1. Conjugarea unui verb regulat în română, franceză și spaniolă (forme personale, sistemul indicativului)

În română prezentul, perfectul simplu, imperfectul și mai mult ca perfectul sînt forme sintetice, pe cînd celelalte timpuri sînt formații analitice care au o origine perifrastică. În limba contemporană, auxiliarele s-au sudat aproape complet cu verbul principal astfel încît formele actuale trebuie să fie considerate afixale;

[2] Mai mult ca perfectul are două funcții principale, amîndouă perfective. În exemplul i) e vorba de funcția rezultativă, în ii) de funcția aoristică:

i) M-am întors acasă la trei. Maria plecase.

ii) M-am întors acasă la trei. Maria plecase la unu.

Cu mai mult ca perfectul aoristic se poate construi o progresiune narativă:

iii) Am ajuns la serviciu la nouă. Mă trezisem la șapte, făcusem un duș, luasem o ceașcă de cafea și coborîsem în stradă pentru a aștepta autobuzul. Era foarte frig.

[3] E de remarcat că în franceză și în spaniolă viitorul și condiționalul au o origine perifrastică (*cantare + habeo*), dar în limba contemporană s-au transformat în structuri sintetice a căror origine perifrastică nu mai este vizibilă pentru vorbitorii de astăzi.

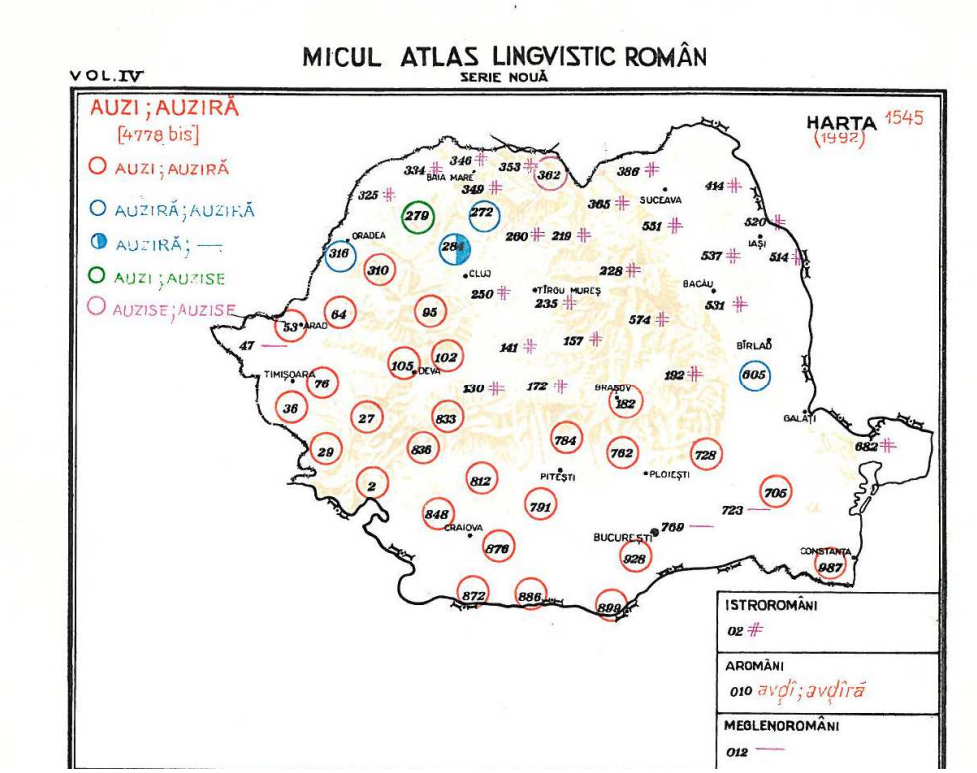
BDD-A24855 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:50:16 UTC)

auxiliarul funcționează aproape ca prefix (sau clitic, v. și Zafiu 2014). Singurele elemente care pot fi introduse între auxiliar și participii sînt cîteva adverbe scurte, mai ales *cam, mai, prea, și, tot*[4].

În tabelul 1 se poate vedea că sistemul verbal român se îndepărtează de structura paradigmatică verbală simetrică a anumitor limbi înrudite. În plus, în limbile franceză și spaniolă auxiliarul este purtător al mărcilor de persoană, timp și mod, pe cînd în limba română numai persoana este indicată prin forma auxiliarului. Dobrovie-Sorin observă că auxiliarele în română ,,nu sunt purtătoare de proprietăți temporale" (2011: 5), dar putem adăuga că nu sînt nici purtătoare de proprietăți modale.

3.1. Perfectul simplu în limba română vorbită

În zilele noastre perfectul simplu cu valoarea de timp narativ, ficțional nu mai este utilizat în limba română standard decît în texte scrise, mai ales beletristice. Deja în *Micul Atlas Lingvistic Român*, publicat în 1981 dar ale cărui date au fost culese în anii 1930 sub direcția lui Emil Petrovici, se vede că într-o mare parte a țării, perfectul simplu este cu totul necunoscut în limba vorbită (a se vedea harta de mai jos). El este utilizat cu precădere în unele graiuri regionale și, de altminteri, creează multor locutori de română imaginea unei forme lingvistice rurale.



BDD-A24855 © 2015 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:50:16 UTC)

Perfectul simplu nu se folosește în limba vorbită standard, ci numai în anumite dialecte daco-române, în special în Oltenia, Banat, Crișana și o parte din Maramureș (a se vedea d.e. Neagoe 1985, Bădescu 2013). În studiul ei, Chitez (2010), întemeind rezultatele obținute pe analize anterioare și pe anchete de teren, observă că valorile perfectului simplu în aceste variante dialectale nu sînt identice. În Oltenia, perfectul simplu exprimă aproape exclusiv un eveniment localizat într-un trecut recent, pe cînd în anumite dialecte transilvănene această formă are un cîmp semantic mai larg. Autoarea sugerează că diferențele existente între variantele oltene și transilvănene s-ar datora unor influențe divergente; folosirea perfectului simplu în dialectul oltean ar putea fi pusă în legătură cu formele similare în limbile balcanice, pe cînd sistemul transilvănean s-ar apropia de cel al limbilor romanice occidentale.

Principalele funcții ale perfectului simplu în limba vorbită a regiunilor dialectale daco-române sînt următoarele:

1) Trecut recent. În dialectele sud-vestice din Țara Românească (Oltenia și teritoriile limitrofe), perfectul simplu exprimă o acțiune recentă, în opoziție cu perfectul compus, folosit pentru acțiuni încheiate, localizate mai departe în trecut.

1. Maria tocmai plecă.
2. *Maria plecă acum trei zile.
3. Maria a plecat acum trei zile.
4. (*) Maria tocmai a plecat[5].

Exemplele de mai sus se bazează pe compatibilitatea perfectelor cu anumite expresii temporale și criteriul selecției este proximitatea cronologică cu momentul vorbirii. Se folosește perfectul simplu cînd evenimentul s-a produs în ultimele douăzeci și patru de ore; iar dacă perioada de timp este mai mare se impune perfectul compus. Există și un alt criteriu, legat de contextul situațional, care are de-a face cu caracterul definit ori nedefinit (sau presupus/nepresupus) al evenimentului:

5. Maria plecă?
6. Maria nu plecă.
7. Maria a plecat?
8. Maria nu a plecat.

Exemplul 5. denotă un eveniment care trebuia să aibă loc, și vorbitorul întreabă dacă de fapt a fost așa. Exemplul 6. se referă la un eveniment definit care

[5] Asteriscul între parenteze indică faptul că expresia este considerată agramaticală numai în dialectul oltean. În limba română standard, ea este cu totul normală.

BDD-A24855 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:50:16 UTC)

trebuia să aibă loc, dar vorbitorul constată că nu s-a produs. Exemplele 7. și 8. nu au nicio structură presupozițională marcată[6].

2) Timp perfectiv folosit în regiunile Banat, Crișana și o parte din Maramureș. Acesta denotă o acțiune care a putut fi îndeplinită într-un moment sau interval care poate să se localizeze într-o perioadă de timp largă, într-un trecut îndepărtat sau într-un trecut foarte recent. Are des o valoare narativă emoțională (Chitez 2010, de unde provine și exemplul 9):

9. „Când să-ndăli războiu' erau ungurii" (apud Chitez 2010: 73).

După Chitez (2010), cele două valori observate în utilizarea perfectului simplu în limba vorbită ar avea origini diferite: valoarea de trecut recent în Valahia ar fi datorată influenței balcanice (*Balkansprachbund*) și cea de trecut îndepărtat din Transilvania ar fi o caracteristică proprie limbilor romanice.

3) Perfectul simplu poate să aibă o valoare stilistică atunci cînd este utilizat de vorbitorii de limbă standard care nu-l folosesc în mod obișnuit, putînd transmite o nuanță ironică:

10. Venișі și tu?

Vorbitorul lasă să se înțeleagă că nu era necesar să vină și respectiva persoană. Această manieră de adresare este considerată familiară sau chiar condescendentă.

E destul de interesant de remarcat că folosirea perfectului simplu pentru verbe neologice pare destul de rară și în variantele unde aparține limbii vorbite spontane:

11. ?? El monitoriză discuția.
12. ?? El boicotă întîlnirea.

[6] Acest fenomen există și în alte limbi. În spaniolă europeană, de exemplu, avem o situație similară, care se produce și în cazul în care fraza conține un adverb de timp care denotă o perioadă care include și momentul vorbirii:

i) ¿Viste a María hoy?
ii) No vi a María hoy.

Există totuși o diferență considerabilă în spaniolă în comparația cu româna; se folosește aproape sistematic perfectul simplu cu adverbele care denotă o perioadă disociată de ziua momentului vorbirii. Anumiți cercetători (d.e. Joseph 1999: 224, Chitez 2010) au vrut să vadă niște similitudini între folosirea timpurilor în spaniolă și română, dar ni se pare evident că cele două sisteme sînt foarte diferite în mai multe sensuri.

BDD-A24855 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:50:16 UTC)

După I. Șiadbei (1930) și C. Frâncu (1965, 1984 și 2009), motivele pentru care, în cea mai mare parte a teritoriului daco-român, perfectul simplu a fost înlocuit de perfectul compus ar fi următoarele, derivate din criterii morfologice:

(i) Identitatea formală a perfectului simplu persoana întîi cu vechile forme de prezent (perfect simplu *cîntămu*, prezent *cîntămu*) și a persoanei a doua plural cu participiul (perfect simplu *cîntatu* - participiu: *cîntatu*) este principalul motiv al reculului perfectului simplu.

(ii) Formele *cîntarăm*, *cîntarăți*, apărute prin analogie, nu se regăsesc în limba scrisă decît începînd cu a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, mai întîi în Oltenia, apoi și în alte regiuni (Banat, Crișana).

(iii) Noile forme devin singurele forme corecte în limba literară în secolul al XIX-lea, atunci cînd gramaticile române, începînd cu cea a lui Heliade Rădulescu (1828), le recomandă într-o manieră consistentă. Acest fapt declanșează o recrudescență a utilizării perfectului simplu, care nu mai e limitat la anumite graiuri regionale, iar scriitorii, mai ales în Valahia, utilizează frecvent noile forme.

Deși aceste fenomene morfologice au contribuit în mod sigur la generalizarea perfectului compus, ni se pare că motivele pentru care perfectul simplu a dispărut din limba vorbită în cele mai multe regiuni din România și din limba standard sînt greu de explicat, în special datorită faptului că primele texte scrise în limba română apar abia în secolul al XVI-lea. Pe de o parte, cîțiva cercetători au evocat o posibilă influență străină, de exemplu slavonă, greacă sau sîrbă, pe cînd alți cercetători consideră că formele și funcțiile perfectelor în română sînt rezultate ale unei evoluții interne. Am văzut (*supra*) că anumiți cercetători propun existența influențelor divergente și că folosirea perfectelor în dialectele transilvănene corespunde mai bine tendințelor romanice, pe cînd sistemul oltean e mai apropiat de structurile asemănătoare în limbile balcanice. Ni se pare, totuși, că în momentul de față, aceste considerații rămîn la un nivel speculativ.

3.2. Perfectul compus în limba română

În ceea ce privește perfectul compus, folosirea lui este generală pe tot teritoriul daco-român. La nivelul limbii vorbite, funcțiile acestui timp variază după poziția pe care o are perfectul simplu în dialectele unde se mai folosește (a se vedea capitolul anterior). În limba română standard, perfectul compus e singurul timp perfectiv care localizează un eveniment într-un trecut vizualizat din momentul vorbirii. E clar, totuși, că perfectul compus are diferite valori semantice chiar dacă nu se manifestă morfologic. Principalele sale caracteristici semantice sînt cele de:

i) perfect rezultativ:

13. Acum s-au construit aceste clădiri și nu se mai vede marea.

ii) perfect experiențial:

14. Ai fost la București? – Da, pînă acum am fost de trei ori.

BDD-A24855 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:50:16 UTC)

iii) perfect deictic (sau aoristic):

15. Miron Costin s-a născut în 1633. A locuit toată viața lui la Iași.

iv) perfect narativ:

16. Lunea trecută m-am sculat la 8, am citit ziarul și mi-am luat micul dejun.

Cum am spus mai sus, aceste sensuri nu se manifestă morfologic, dar e evident că funcțiile sale semantice se definesc prin prezența celorlalte elemente în frază (d.e. în exemplul 13. adverbul *acum* nu se referă la momentul acțiunii, ci la rezultatul ei)[7]. Funcțiile respective se bazează pe conceperea cognitivă a realității extralingvistice și sînt intuitive și spontane. Între sensul exemplelor următoare nu poate exista nici o confuzie:

17. Am ieșit din casă la opt, am luat autobuzul 12 pentru a mă duce în centru unde am ajuns la opt și jumătate. L-am întîlnit pe Ion, am intrat într-o cafenea și am băut o cafea.
18. Vezi, cineva a făcut curățenie aici. A spălat ferestrele, a dat cu aspiratorul și chiar a făcut ordine în camera mea.

În exemplul 17. avem o secvență narativă, pe cînd în exemplul 18. situațiile descrise nu ar putea fi interpretate ca consecutive în niciun caz.

Proprietățile aspectuale expuse mai sus (i-iv) constituie și treptele de gramaticalizare a perifrazei în foarte multe limbi. Un astfel de proces de gramaticalizare se poate observa în limbile unde perfectul compus a invadat de-a lungul secolelor cîmpul semantic al perfectului simplu; acesta este cazul limbii franceze, spre exemplu, documentată deja din secolul al 9-lea. Prin dimensiunea aceasta cronologică putem urmări evoluția sistemului verbal și a diferitelor timpuri verbale în sute de mii de texte. În domeniul lingvistic spaniol, unde sînt mai multe variante, acest fenomen este vizibil și sincronic; în anumite variante americane ale spaniolei perfectul compus nici nu a ajuns la nivelul iii), cel al perfectului deictic, pe cînd spaniola europeană a gramaticalizat și funcția deictică și cea narativă (cu anumite limitări: perfectul compus se folosește rar cu complemente temporale care localizează evenimentul într-o perioadă de timp disociată de momentul vorbirii, a se vedea Havu 1997, García Fernández 2006).

În afară de funcțiile specificate mai sus, care se pot considera categoriale, există cîteva uzuri mai puțin sistematice. În propozițiile subordonate de timp și în

[7] După Joseph (1999: 224), *am lucrat* are semnificația unui *simple past* și nu cea a unui *present perfect*; în alte cuvinte, *am lucrat* corespunde formei *I worked* și nu *I have worked.* Ni se pare evident că nu e așa; perfectul compus român cuprinde cele două domenii semantice ale perfectelor engleze.

BDD-A24855 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:50:16 UTC)

contexte transfrastice cu specificări temporale, perfectul compus poate exprima anterioritatea unui eveniment în față de un alt eveniment:

19. Ministrul nu a înțeles de ce tinerii au plecat.
20. M-am întors acasă la șapte. Copiii au plecat la cinci.

În sfera temporală a viitorului, perfectul compus poate înlocui, din punctul de vedere al sensului, un viitor anterior (a se vedea și Pană Dindelegan et al. 2010: 250 și Timoc-Bardy 2013):

21. Echipa noastră îți va da trei variante de joc dintre care tu trebuie să alegi una în momentul în care ai intrat în direct.
22. Pînă să ajungem la un aparat politic competent, au plecat tinerii din țară.

În exemplele 19. și 20, perfectul compus înlocuiește mai mult ca perfectul (*plecaseră*), și în exemplele 21. și 22. folosirea viitorului sau viitorului anterior (*vor pleca/vor fi plecat*) ar fi mai naturală din punct de vedere strict temporal.

În afară de întrebuințări menționate, există și un uz tipic al limbii vorbite unde perfectul compus, de obicei cu verbe punctuale, funcționează ca un fel de viitor imediat:

23. Gata, am plecat, ne vedem mîine.

În exemplul 23., perfectul compus *am plecat* se referă la un eveniment viitor, care va avea loc imediat după enunțarea frazei.

În propozițiile subordonate temporale, perfectul compus poate fi folosit pentru a denota cadrul temporal în care are loc un alt eveniment (punctual sau durativ):

24. Cînd am lucrat în Viena, am cunoscut o persoană de neuitat.

În astfel de contexte, unde predicatul propoziției subordonate denotă o stare trecătoare sau o acțiune durativă, perfectul compus este concurat de imperfect (*cînd lucram*). În limitele acestui studiu, nu putem să intrăm deplin în problematica timpurilor în propozițiile subordonate temporale[8].

[8] Dacă predicatul propoziției subordonate denotă un eveniment punctual, cele două predicate, cel al propoziției subordonate și cel al propoziției principale, denotă două evenimente succesive:

i) Cînd tatăl ei a murit, s-a întors la București.

Folosirea timpurilor în propozițiile subordonate temporale e o chestiune deosebit de complexă. García Fernández (2006) studiază această tematică în limba spaniolă, și concluziile lui pot fi aplicate, *mutatis mutandis*, și limbii române.

BDD-A24855 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:50:16 UTC)

Există și alte contexte, unde perfectul compus pătrunde în cîmpul semantic rezervat mai ales imperfectului. Ne referim la cazurile în care un eveniment punctual se produce în intervalul cuprins de un alt eveniment exprimat în propoziția principală:

25. Cînd am sosit, a plouat[9].

În exemplul 25, se înțelege că situația *a ploua* s-a terminat la momentul vorbirii. În loc de perfectul compus, s-ar putea folosi și imperfectul în propoziția principală (*cînd am sosit, ploua*) în cazul în care vorbitorul se referă la un eveniment care este în curs în momentul de vizualizare și al cărui sfîrșit rămîne deschis. În celelalte limbi romanice, imperfectul ar fi mai natural (fr. *quand je suis sorti, il pleuvait,* sp. *cuando he salido, llovía,* etc.) și perfectul compus ar fi de-a dreptul agramatical. Limba română a dezvoltat posibilitatea de a recurge la o dublă vizualizare privind un eveniment inclus în intervalul cuprins de un alt eveniment. Acest fenomen pare să fie o inovație românească în domeniul lingvistic romanic.

Vrem să facem încă o observație despre o diferență privind folosirea celor două timpuri în contexte narative. Situațiile exprimate prin intermediul perfectului simplu urmăresc în mod strict o ordine lineară cum se poate vedea în versiunile românești ale exemplului cunoscut (cf. și Vișan, 2007):

26. Ion căzu. Petru îl împinse.

În exemplul 26, din punctul de vedere al secvenței naturale a evenimentelor în realitatea extralingvistică, Petru l-a împins pe Ion după căderea acestuia. În schimb, în contexte interfrastice, utilizarea perfectului compus permite restabilirea ordinii naturale a situațiilor, în ciuda ordinii lor inversate în text:

27. Ion a căzut. Petru l-a împins.

Pe baza elementelor expuse în paragrafele precedente, se vede că perfectul compus este un timp verbal deosebit de flexibil și cîmpul lui semantic este foarte mare. Acest fapt poate explica răspîndirea acestui timp, dar o consecință a acestei extinderi semantice este pierderea nuanțelor temporale în limbă. Probabil din cauza aceasta, vorbitorii caută noi mijloace expresive; d.e. folosirea prezentului ca timp narativ în limba scrisă și chiar în limbă vorbită a devenit din ce în ce mai frecventă. Această specificitate a fost observată de asemenea de Ö. Dahl, care constată:

[9] Această construcție, după părerea unor vorbitori, este, în funcţie de context, mai mult sau mai puţin acceptabilă,.

BDD-A24855 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:50:16 UTC)

> ,,Even in languages that normally mark past time reference, e.g. English, it is often possible to use a so-called 'historical present' in narrative contexts. /…/ Some used it spontaneously, however, e.g. our Romanian informant...” (Ö. Dahl 1985: 113).

4. Perfectul simplu și perfectul compus în texte narative

În ceea ce privește folosirea perfectelor românești în texte narative (mai ales literare), situația actuală poate fi sintetizată în modul următor: în limba standard modernă și contemporană, singura funcție aspectualo-temporală a perfectului simplu este de a asigura progresia narativă într-un text literar, funcție în care este concurat de perfect compus.

Secţiunea aceasta din studiul nostru abordează folosirea combinațiilor de perfect simplu cu perfect compus și mai mult ca perfect cu funcții narative în textele literare românești. În continuare, vom analiza în mod special perfectul simplu, atît din perspectiva diacronică a utilizării sale în textele literare, dar mai ales în ceea ce privește interesantul fenomen de interșanjabilitate cu alte timpuri, fenomen nu întotdeauna ușor de explicat din punct de vedere strict funcțional.

În cîteva studii despre perfectele în română, s-a făcut o paralelă cu limba franceză, unde perfectul simplu este un timp exclusiv literar, dispărut de limba vorbită spontană. Folosirea celor două perfecte în textele literare românești totuși nu este identică cu cea a sistemului francez, în primul rînd pentru că perfectul compus a penetrat limba română literară cu mult mai devreme și în al doilea rînd pentru că deja în textele vechi, perfectul simplu și perfectul compus pot apărea în aceleași paragrafe sau chiar n aceeași frază. De exemplu, marii cronicari moldoveni cum ar fi Grigore Ureche (în jurul anilor 1590-1647) și Miron Costin (1633-1691), utilizau aproape exclusiv perfectul compus în narațiune. Acest fapt poate fi legat de dispariția timpurie a perfectului simplu din graiurile nord-estice. În texte muntene cum este *Biblia de la București* (1688), perfectul compus e folosit alături de perfectul simplu. Pe de altă parte, Ion Neculce (1672-1745) întrebuințează mai des perfectul simplu fără să fie vorba de o diferență funcțională a acestei forme față de perfectul compus. În orice caz, perfectul compus s-a consolidat ca timp narativ în limba română, în toate variantele ei, mult mai devreme decît în celelalte limbi romanice.

4.1. Perfectul simplu și perfectul compus în texte narative vechi

Nu sînt ușor de explicat motivele cronicarilor moldoveni în ceea ce privește folosirea perfectelor și nu credem că s-ar putea identifica o valoare funcțională proprie a perfectului simplu; mai curînd este vorba de anumite tendințe care favorizează, dar care nu impun folosirea acestei forme. Nu uităm că perfectul compus e cu mult mai frecvent decît perfectul simplu și, în consecință, folosirea perfectului simplu este cea care trebuie să fie analizată. Forma compusă este folosită sistematic ca timp narativ cum putem vedea în exemplul 28, unde Grigore

BDD-A24855 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:50:16 UTC)

Ureche folosește de opt ori perfectul compus și recurge o singură dată la perfectul simplu, *fu războiu*, care poate fi interpretat ca un mijloc stilistic oferind o schimbare de perspectivă, mai exact ostilitățile militare reprezintă cadrul temporal al unor evenimente mai concrete. În exemplul 29, perfectul simplu *fu izbînda* cuprinde toată desfășurarea bătăliei:

> 28. „Au luat Ștefan vodă cetatea Teleajănului și au tăiatu capetile pîrcălabilor și muierile lor le-au robitu și mulți țigani au luat și cetatea au ars-o. Într-acéiași lună, în 5 zile, fu războiu în Țara Muntenească cu ungurii și cu Țăpăluși și cu ajutoriul lui Dumnezeu au biruitu Ștefan vodă și au bătut pre unguri. Într-acéiași lună, în 20 de zile, au războitu și pre Băsărabă" (Grigore Ureche, *Letopiseţul Țării Moldovei*, p. 42).
> 29. „Și dîndu în Sirétiu, mulți s-au înecat, mulți tăiați și împușcați, de au perit mai mulți de 2.000 într-acel războiu, fără robiți și răniți. Perit-au boieri aleși dintru dînșii: Venglinschii, Pilețchii, iară pe Vlodec l-au prinsu viu, fără alți mulți necunoscuți. Și așa iară fu izbînda la moldovéni" (Grigore Ureche, *Letopiseţul ţării Moldovei*, p. 95).

Pe de altă parte, iată un alt fragment, unde avem un context foarte similar și un alt cronicar, Miron Costin, folosește perfectul compus *au fostŭ războiul* și nu perfectul simplu ca în exemplele precedente:

> 30. „Și durîndu-i inima și pre Munteni pentru moșiile sale, în puține vreme s'au strînsu și întăiu au împinsu oștile lui Sinan pașe de pen orașe și apoi la Giurgiuu au stătut și la războiu de față Mihaiu vodă cu Sinan pașe. Și au fostu războiul cu mare vărsare de sînge și după cîtăva luptă au înfrîntu Mihaiu vodă oastea lui Sinan pașe, cît și el singur pașea, să nu fie aflat îndemînă o luntre mică, cu care au scăpat peste Dunărea, ar hi căzdut la prinsoare" (Miron Costin, *Letopiseţul Țării Moldovei*, p. 13).

În textele cronicarilor, perfectul simplu are destul de des și o valoare ingresivă sau introductivă exprimînd intrarea într-o stare:

> 31. „Iară cînd fu de toamnă, într-acel an al domniei lui, s-apucă de făcu nuntă sieși" (Ion Neculce, *Letopiseţul Țării Moldovei*, p. 69).
> 32. „Cînd fu al treilea an al domniei lui, venit-a Daltaban sarascher-pașa de la Oblușița cu oaste la Țuțora" (Ion Neculce, *Letopiseţul Țării Moldovei*, p. 72).
> 33. „Și deaca se văzdu luminat în cinstea domnii, în 2 ai a domnii lui, fiindŭ mai întreg și mai cu minte decît cei trecuți înaintea domnii lui și multu trăgînd și rîvnindŭ spre folosul sufletului său, adus-au cu mare cheltuiala sa, den țară păgînă, sfintele moștii a marelui mucenic Ioan Novii și li-au pus într-a sa svîntă cetaate, ce ieste în orașul Sucévii, cu mare cinste și pohvală, de a ferirea domnii sale și paza scaunului său" (Grigore Ureche, *Letopiseţul ţării Moldovei*, p. 18).

BDD-A24855 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:50:16 UTC)

Sînt și anumiți factori gramaticali; de exemplu cînd cronicarul folosește diateza pasivă într-un context perfectiv, verbul auxiliar e la perfectul simplu (probabil pentru a evita confuzia cu mai mult ca perfectul analitic de tip *a fost făcut*, exemplul 36):

> 34. „Și strîngîndu-i cu nevoi di toate părțile și cu foc îngrozindu-i, iară ei văzîndu nevoia lor ce le-au venitu asupra lor, s-au închinat și de la dînsul mai mare au priimitu. Mai apoi cu multe daruri fu dăruitu și cu mare dobîndă, el și toată oastea lui s-au întorsu la scaunul său, la Suceava" (Grigore Ureche, *Letopiseţul ţării Moldovei*, p. 92).
> 35. „Ce Calepin de sîrgu au murit, iară fiiu-său Orhan de unchi-său Moisi fu omorîtu și Moisi de frati-său Mahmet" (Grigore Ureche, *Letopiseţul ţării Moldovei*, p. 72).
> 36. „Oștile lui, ce avea, nu era cu dînsul în tabără; pre toți îi slobodzise în pradă; pînă în copiii lui au fostu mărsu și ei în pradă" (Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, p. 25).

Avînd în vedere numărul extrem de mare de texte și limitele acestei lucrări, am putut numai să scoatem în evidență anumite fenomene care ni s-au părut mai importante pentru a lămuri dezvoltarea folosirii perfectelor în limba română. În studiul lui, Frâncu (2009) arată că există, în diferite variante ale limbii, o variație morfologică foarte mare în ceea ce privește formele perfectelor. E foarte probabil ca în paralel cu variația morfologică să fi existat și o variație semantică, dialectală, sociolectică și chiar idiolectică. Ceea ce iese la iveală este faptul că deja în textele vechi, perfectul simplu nu are o funcție semantică proprie în sensul că perfectul compus poate fi folosit în orice context, pe cînd perfectul simplu este limitat la narațiune.

Biblia de la București (1688) a fost considerată de anumiți cercetători ca un exemplu al graiului muntean (mai ales datorită folosirii perfectului simplu) și un pas decisiv în dezvoltarea limbii literare. Însă, cum arată Moldovanu (2003), e vorba mai degrabă de un amestec de elemente de proveniențe diferite, ori muntene, ori moldovenești. Tot după Moldovanu folosirea perfectului simplu nu se datorează influenței muntene cum au afirmat anumiți istorici ai limbii, căci „perfectul simplu nu dispăruse încă din subdialectul moldovenesc" (2003: 8/72). În textul biblic, amîndouă perfectele sînt întrebuințate, dar în fragmentele explicative perfectul compus e mult mai frecvent:

> 37. „De Ioan Evanghelist, cine au fost. Ioan Evanghelist, carele au scris Evanghelia, și trei poslanii, și Apocalipsis, fost-au unul din cei 12 apostoli alui Hristos și, dentr-alalți, au fost mai drag ucenic lui Hristos, cum însuși arată Evanghelia sa, în Cap. XXI, stih 24. Fost-au fecior lui Zevedeiu și frate lui Iacov

BDD-A24855 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:50:16 UTC)

> celui mai mare, pre carele-l omorî Irod, cum să arată la Mattheiu, în Cap X, stih 2, Marco III, stih 17, Deania XII, stih 2. Și au fost trimes în pribegie de Dionisie împărat în ostrovul Patmosului și acolo au scris cartea Apocalipsis, cum scrie în Cap I, stih 9 și în X, stih 11; iar după moartea lui Dionisie au venit în Efes, cum scrie Evsevie în Historia besearecii, în a treia carte în Cap XVIII și după ce văzu scrisoarea acelor trei evangheliști de mainte. Și mărturisind despre scrisoarea lui, așa au scris această carte, Evanghelia, văzînd că au lăsat ceia niște lucruri ce să cuvin a ști, cum scrie Evsevie în a treia carte, în Cap XXI" (*Biblia de la București*, p. 812).

În acest fragment, evenimentele vieții evanghelistului sînt narate la perfectul compus (predicatul *omorî* nu se referă la evanghelist) cu excepția verbului *văzu*. De fapt, folosirea perfectului simplu într-o propoziție introdusă de conjuncția *după ce* e relativ frecventă:

> 38. „Și după ce veniră cătră El, samariteanii Ăl ruga pre El să rămîie la ei" (Evanghelie de la Ioan, Cap IV: 40).
> 39. „Și după ce fu glasul, Să află Isus sîngur" (Evanghelie de la Luca, Cap IX: 36).
> 40. „Iară după ce să prinse Ioan, veni Iisus în Galilea, propoveduind Evanghelia împărăției lui Dumnezău /../" (Evanghelie de la Marco, Cap I: 14).
> 41. „Iar Domnul, după ce grăi lor, Să luo sus în ceriu și săzu de-a dreapta lui Dumnezău" (Evanghelie de la Marco, Cap XVI: 19).
> 42. „Și, după ce fu a purceade noi, osebindu-ne de la ei, mergînd direpț, venit-am la Con, și a doao zi la Rodos, și de acolo la Patara" (Faptele Apostolilor, Cap XXI: 1).

În astfel de contexte s-ar putea detecta o anumită diferență funcțională în ceea ce privește folosirea perfectelor în *Biblia de la București*. Perfectul compus se folosește des cînd predicatul are o legătură mai apropiată de centrul enunțării (e ilustrativ faptul că perfectul simplu în acest tip de propoziții se folosește mai ales în evanghelii și că perfectul compus în Faptele apostolilor), pe cînd perfectul simplu se referă la evenimente mai îndepărtate:

> 43. „Pentru că, de bunăvoie greșind noi după ce am luat conoștința adevărului, n-au mai rămas pentru păcat jîrtvă /../" (Poslanie cătră Evrei, Cap X: 26).
> 44. „Atunci, ieșind den pămîntul haldeilor, au lăcuit în Harran; și de acolo, după ce au murit tatăl lui, l-au mutat pre el la pămîntul acesta, la carele voi lăcuiț acum" (Faptele Apostolilor, Cap VII: 4).
> 45. „Nu la tot norodul, ce la mărturiile ceale mai denainte hirotonisite de Dumnezău noao, carii am mîncat împreună si am băut cu El, după ce au învis El dentru morți" (Faptele Apostolilor, Cap IX: 41).

În mod general, putem observa că în *Biblia de la București* la fel ca în letopisețele moldovenești e aproape imposibil să detectăm vreo diferență

BDD-A24855 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:50:16 UTC)

funcțională între cele două timpuri perfecte. Există, totuși, anumite tendințe la care ne-am referit mai sus; spre exemplu, în textul biblic propriu-zis, se folosesc amîndouă formele, dar în texte explicative perfectul compus este mult mai frecvent. Se pare, în consecință, că perfectul simplu are o valoare mai literară, și că folosirea lui în limba spontană e mai rară decît în texte scrise (a se vedea și Țâmbală 2014). Ceea ce este interesant, este faptul că deja în primele texte narative românești documentate, cele două perfecte alternează fără să fie posibil de găsit vreo diferențiere semantică clară. E evident atunci că perfectul compus s-a consolidat ca timp narativ în limba română mult mai devreme decît în celelalte limbi romanice.

4.2. Perfectul simplu și perfectul compus în texte narative moderne și contemporane

Folosirea perfectului simplu și a perfectului compus în româna modernă și contemporană este supusă atît regulilor cît și tendințelor. În dialog, perfectul simplu nu se folosește deloc; cele cîteva ocurențe găsite țin de dorința autorului de a imita vorbirea dialectală oltenească. În narațiune autorul are de ales, el poate decide să utilizeze doar perfectul compus sau doar perfectul simplu sau să folosească amîndouă formele. Cum am spus în legătură cu texte mai vechi, ni se pare evident că perfectul compus poate înlocui perfectul simplu în orice context fără a modifica sensul. Perfectul simplu și perfectul compus se folosesc deseori în mod aparent indistinct în narațiunea literară (și în cîteva alte texte neliterare, de exemplu biografice ca în exemplul 48.):

> 46. „O prinse stângaci de talie pe fată, cum văzuse-n filme, și încercă să-i deschidă gura cu buzele și cu limba, dar fata rezistă, și sărutarea lor fu una tipică pentru deceniul cinci, [..] Chiar așa fusese: o sărutare de Hollywood, cu o pasiune mimată și fără strop de erotism. Până și lumina de pe fața Mariei, când s-au desprins și Costel a putut să-i vadă chipul întreptat în sus către el, părea studiată, părea un ecleraj făcut să scoată în evidență ochii scânteietori și dinții perfecți ai divelor de altădată" (Mircea Cărtărescu, *Orbitor Aripa stângă*, p. 205).
>
> 47. „M-am apropiat, așadar, cu cea mai mare precauție de ușa biroului. Cheia rămăsese tot jos; am ridicat-o și am privit curios prin deschizătura liberă, gata să mă retrag la primul moment. Soneria a izbucnit iarăși mai apăsată și mai nervoasă. Tar țârâitul ei violent și energic m-a încurcat și mai rău. Pe urmă a răsunat și a treia oară; apelurile din ce în ce mai repezi și mai categorice nu mai îmi lăsau nicio îndoială că am de-a face tot cu Voicuța. Acum văzui și clanța ușii de la antreu lăsându-se. Și, evident, pentru că nu era încuiată, ușa cedă… Acum apăru… o mână și un umăr de bărbat, apăru domnul Georges Radu Șerban… Am înfipt cheia în deschizătură prin care priveam și la moment am dat ușa în lături /../" (Gib Mihăescu, *Donna Alba*, p. 199).

BDD-A24855 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:50:16 UTC)

48. „Sfântul Nou Mucenic Gheorghe era de neam albanez, născut într-o familie de țărani săraci. Nu merse la școală din pricina sărăciei, iar la 22 de ani se angajă ca rândaș la un căpitan turc. Se căsători cu o fată săracă și orfană care îi născu un fiu pe care îl numi Ioan. Turcii au încercat să-l silească să treacă la islamism, însă el a rămas statornic in dreapta credință. Pentru aceasta a fost întins pe pământ cu picioarele legate, iar sub unghii i s-au înfipt țepușe, iar ca să-l facă să slăbească și mai mult, i-au pus o lespede de piatră pe piept. A doua zi spuse:"
(*https://sfintisiicoane.wordpress.com/tag/17-ianuarie/*)

Mulți cercetători au vrut să vadă o anumită diferență stilistică sau chiar funcțională între cele două perfecte. Așa, de exemplu, în rezumatul tezei sale de doctorat, Băzărâncă (2013: 9) observă că perfectul simplu „reprezintă timpul inspirației de moment, al revelației, al mecanismului intim de exteriorizare a spontaneității și a naturalului". Chiar dacă o astfel de caracterizare ar putea să fie exemplificată în anumite contexte (cf. paragraful următor), ar fi destul de greu de spus că e vorba de niște funcții specifice ale perfectului simplu. De asemenea, după Manoliu-Manea (1995), perfectul simplu ar fi servit la prezentarea evenimentelor într-un ritm rapid, la marcarea trecerilor de la o unitate narativă la alta sau la sintetizarea cadrului narativ. Tot după Manoliu-Manea perfectul compus era utilizat pentru a descrie, în prim plan, evenimentele care se desfășurau într-un ritm regulat. Analiza corpusului nostru demonstrează totuși că avem de-a face mai mult cu anumite tendințe decît cu utilizări sau funcții sistematice și că contraexemplele sînt ușor de găsit. În primul rînd, diferența funcțională, dacă există, se manifestă exclusiv în texte în care se folosesc amîndouă timpurile în narațiune; totuși, sînt texte unde se utilizează doar o singură formă. Chiar dacă se folosesc amîndouă timpurile, alegerea se efectuează des după criterii nesistematice din punctul de vedere stilistic sau funcțional. De exemplu, în romanul *Matei Brunul* al lui Lucian Dan Teodorovici, autorul folosește perfectul simplu în capitolul întîi, perfectul compus în capitolul II, perfectul simplu în capitolul III și perfectul compus în capitolul IV fără să fie vorba de vreo diferență narativă deosebită între aceste capitole.

Arjoca (2012) analizează două texte ale lui M. Sadoveanu și arată destul de convingător că autorul folosește cele două perfecte pentru a reda anumite efecte stilistice. În primul text se descrie în fraze scurte la perfectul simplu situația în care soția unui bărbat asasinat descoperă cîinele acestuia. Cercetătoarea observă că „l'auteur fait le récit palpitant de cette découverte, comme s'il y avait participé lui-même /../ il s'agit d'actions rapides, achevées au moment même où l'auteur les présente. (C'est le moment de l'énonciation)". Într-un alt fragment, este vorba de evenimente desfășurate într-o perioadă anterioară momentului vorbirii (narațiunea e în stil indirect liber) și autorul recurge la perfectul compus. În aceste fragmente, autorul se joacă cu folosirea dialectală a perfectului simplu care situează evenimentele într-un trecut recent și permite, așadar, o reprezentare rapidă de

BDD-A24855 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:50:16 UTC)

acţiuni care se succed la intervale scurte. Pe de altă parte, nu putem considera acest fenomen ca sistematic; sînt multe texte unde secvențe reprezentate într-o succesiune rapidă sînt redate în perfectul compus.

În cele ce urmează vom încerca să descriem cîteva tendințe privind alegerea perfectului simplu sau a perfectului compus în context literar.

1. Separarea registrelor. În romanul polițist *Cocoșatul are alibi* de Rodica Ojog-Brașoveanu (1973), autoarea folosește exclusiv perfectul simplu în narațiune și perfectul compus în dialog[10]. Scriitoarea dorește deci să mențină cele două registre strict separate din punctul de vedere formal:

> 49. „Locotenentul îl privi complice pe Dăneţ.
> — Aţi avut neplăceri azi-noapte?
> Damian tresări surprins.
> — Neplăceri? Da' de unde! Rîse din gît. Vă gîndiţi la… și arătă cu bărbia spre pereţi. Aseară m-am întors puţin ameţit. N-am fost atent și…
> — V-aţi distrat, aruncînd cu călimara…
> Moșoianu clătină din cap înțelegător.
> — Vecinii dumneavoastră s-au alarmat, continuă Dăneţ. Geamuri sparte, scandal, tevatură mare…" (Rodica Ojog-Brașoveanu, *Cocoșatul are alibi*, p. 15).

Această tehnică arată că perfectul simplu poate fi întrebuințat ca timp narativ independent de proprietățile aspectuale ale predicatului și că poate împlini toate funcțiile temporale într-o secvență narativă.

2. Secvențe de acțiuni rapide. Mai sus am făcut o referință la faptul că perfectul simplu în anumite dialecte sud-vestice exprimă evenimente petrecute în ultimele douăzeci și patru de ore înaintea momentului vorbirii. Acest fapt se manifestă în dialectele menționate și prin compatibilitatea acestui timp cu diferitele tipuri de predicate; însă, din cauze evidente, perfectul simplu se potrivește mai ales predicatelor care denotă evenimente punctuale și de scurtă durată.

> 50. „Atunci ușa grea zbură în lături și cei patruzeci de săteni, în cămeșoaie albe, cu fețele și cu mîinile roșu-străvezii de la lumînările pe care le purtau, ieșiră strînși unii în alții […]. Și prin strunga de lumină prinseră a ninge îngerii, încinși cu arcuri și tolbe cu săgeți […]. Un strigăt de biruință izbucni din piepturile Badislavilor" (Mircea Cărtărescu, *Orbitor Aripa stângă*, p. 45).

[10] Folosește perfectul compus numai cînd trece la prezent în progresiunea narativă; atunci perfectul compus are proprietatea aspectuală de anterioritate și nu cea a timpului narativ.

BDD-A24855 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:50:16 UTC)

Așadar, în dialectul oltean e natural că evenimentele narate, nefiind îndepărtate în timp, apar mai concrete și mai precise. Folosirea dialectală poate influența și interpretarea valorii perfectului simplu în contexte nedialectale.

3. Utilizarea timpurilor la diferite persoane. Perfectul simplu se folosește îndeosebi la persoana a treia singular și plural, iar perfectul compus este preferat la persoana întîi:

> 51. „La patru zile m-am prezentat iarăși în sala de așteptare și m-am bucurat crâncen când am văzut-o atât de încărcată de împricinați; aveam timp acum să aștept aici și să respir până-n fundul plămânilor această atmosferă călduță a cărei prospețime vag parfumată de esențe necunoscute cu era cătuși de puțin alterată de atâtea răsufluri. De altminteri, persoanele care adăstau acum prezentau ținute decente și chiar elegante. M-am înfundat deci fericit în fundul larg al fotoliului, când ușa se deschise și secretarul cu glas pițigăiat apăru însoțind ca de obicei pe clientul care terminase. Domnul care venea la rând se ridică, dar Radu, când dete cu ochii de mine, îl opri. /../„ (Gib. Mihăescu, *Donna Alba*, p. 61).
> 52. „În acest mod, trecând, asemenea căscării, de la om la om, Victoria, într-una din zile, a dat peste Feldeș, și Feldeșul, tot atunci, dete peste Victoria. „Ah! zise vicleana polonă, uitându-se galeș în ochii celui mai slut și mai bogat student al Universității, /../" „Oh! răspunse bunaticul baron, topindu-se de focul cochetăriilor celor mai rafinate, /../" „/../ Victoria a leșinat și Feldeșul s-a apucat s-o trezească prin o detunătură de sărutări, însoțite, firește, de gâdilitoarea frecătură a piramidalului său nas. Rezultatul melodramei a fost că baronul, spre a înlătura sărăcia polonei, o luă în întreținere cu două mii de fiorini pe an, o trăsură de birjă și daruri neprevăzute în budget; /../ " (Bogdan Petriceicu Hașdeu, *Micuța*, p. 7, *Lumina din Moldova*, Iași, II, 1862 nr. 9, 10, 11, 13, 14, 15, 18, 19., citat după *https://es.scribd.com/doc/77932717/Micuta-Bogdan-Petriceicu-Hasdeu*.

Și aici e vorba mai degrabă de o tendință, deoarece textele analizate prezintă un număr mare de contraexemple în sensul că perfectul simplu se folosește des și la persoana întîi iar perfectul compus și la persoana a treia singular și plural.

4. Perfectul compus de anterioritate. Perfectul compus poate fi deseori utilizat în locul mai mult ca perfectului pentru a exprima anterioritatea în raport cu un alt eveniment (a se vedea și exemplele 19. și 20 de mai sus):

> 53. „Doctorul aduse o sticlă cu prafuri și mă prefăcu într-o mumie din timpul lui Ramses; mă văzui galben ca și când îmi mai rămâneau numai trei secunde de viață. Nu mai era timpul de a ne culca; soarele s-a ridicat [≈ se ridicase] sus. Ni s-a servit [≈ se servise] ciocolată și Negus ordonă a se înhăma caii. Tocmai atunci un curier ne aduse ziarul *Wahrheit*, /../" (Lucian Dan Teodorovici, *Matei Brunul*, p. 43).

BDD-A24855 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:50:16 UTC)

54. „Bîigui un „ba da", apoi vru să-i spună că a condus-o [≈ o condusese] pe Eliza acasă, dar se opri, oarecum rușinat, știind că povestea va trebui continuată, explicația ar fi ajuns poate și la unele amănunte pe care le simțea ale lui, doar ale lui, cel puțin acum, în seara asta" (Lucian Dan Teodorovici, *Matei Brunul,* p. 43).

5. Discurs indirect și discurs indirect liber. Cum funcția perfectului simplu este aceea de a asigura progresia narativă, el nu se utilizează în propozițiile subordonate în stilul indirect sau indirect liber pentru a exprima anterioritatea unui eveniment în față de un alt eveniment:

55. „Tănase se mai lumină la chip, întrebă pe fecior dacă a venit cineva în lipsa lui /.../" (Duiliu Zamfirescu, *Tănase Scatiu*, p. 8).
56. * Tănase se mai lumină la chip, întrebă pe fecior dacă veni cineva în lipsa lui /...

În aceste contexte pentru exprimarea anteriorității se impun perfectul compus sau mai mult ca perfectul („/../întrebă pe fecior dacă venise cineva în lipsa lui /.../"). Aceeași observație se poate face și despre discursul indirect liber:

57. „Dudă… Se înflora. Mort! Moartă și Marina. Ce bucățică! Cât i-a tras el clopotele și degeaba! Mort și tipul de la Muzeu" (Rodica Ojog-Brașoveanu, *Cocoșatul are alibi,* p. 146).

4.3. Perfectele în basme și în literatura tinerilor pe Internet

În basme (fie populare, fie scrise de scriitori) se folosește sistematic perfectul compus în introducerea convențională *a fost odată ca niciodată*, dar în narațiune se recurge mai des la perfectul simplu:

58. „A fost odată ca niciodată, că de n-ar fi, nu s-ar mai povesti. A fost odată, într-o pustietate mare, un pusnic. Vecinii săi erau fiarele pădurilor și așa era de bun la suflet încât toate dobitoacele i se închinau când se întâlneau cu dânsul. Într-una din zile, se duse pusnicul la marginea unui râu care curgea aproape de coliba lui, și iată, văzu că vine pe apă un coș smolit bine, și auzi un orăcăit ieșind dintr-însul." (*Făt-frumos cu părul de aur*, de Petre Ispirescu, *https://spiridusii.wordpress.com/2010/02/22/fat-frumos-cu-parul-de-aur-de-petre-ispirescu/).*
59. „După ce trecu afară de împărăția tatălui său și ajunse în pustietate, Făt-Frumos își împărți toată avuția pe la ostași și, luându-și ziua bună, îi trimise înapoi, oprindu-și pentru dânsul merinde numai cât a putut duce calul. Și apucând calea către răsărit, s-a dus, s-a dus, s-a dus, trei zile și trei nopți, pînă ce ajunse la o cîmpie întinsă, unde era o mulțime de oase de oameni".
(*http://www.bibliotecapemobil.ro/content/scoala/pdf/BasmeleRomanilor.pdf, p. 11*)

BDD-A24855 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:50:16 UTC)

Acest fenomen poate contribui la menținerea perfectului simplu ca timp narativ. În mintea copiilor, perfectul simplu se asociază progresiunii narative și pentru cei mai mulți, basmele sînt singurul context în care pot să se familiarizeze cu forma respectivă.

Probabil din cauza folosirii perfectului simplu în basme, tinerii autori întrebuințează în mod indistinct perfectele în textele moderne destinate unui public de copii şi probabil dintr-o dorință de a produce texte asemănătoare celor ale basmelor și ale scriitorilor și fără a stăpîni în mod desăvîrșit limba, aceiaşi autori folosesc foarte des amîndouă perfectele în aceeași frază:

> 60. „Cuvintele lui m-au surprins. „Bine," am spus ușor. „Mulțumesc." El încuviință și se ridică. "Mă duc la duș, vin în cîteva minute. Relaxează-te, ok?" am încuviințat și el se întoarse și a mers în baie, închizînd ușor ușa în spatele lui".
> *http://sasu.fairtopic.com/t4671p30-cand-ajungi-la-adolescenta*
> 61. „Isabella se trezi din acest coșmar și Alex văzînd că este ora 12 și ea nu s-a trezit merse la ea în cameră și a văzut-o plîngînd în hohote!"
> *http://www.wattpad.com/34826540-i-gave-you-my-all-capitolul-10*

Acest fenomen, mai frecvent decît în alte tipuri de texte, arată că în conștiința acestor autori diferențele între cele două forme au dispărut complet.

5. Prezentul și mai mult ca perfectul ca timpuri narative

În acest context, nu pretindem să prezentăm folosirea acestor două timpuri ca timpuri narative în detaliu; vrem să facem numai cîteva comentarii asupra întrebuințării timpurilor prezent și mai mult ca perfect ca timpuri narative în texte ficționale. Ne referim la folosirea lor pentru a descrie situaţia: ceva care s-a produs într-un timp anterior centrului deictic.

Cum spuneam mai sus, perfectul compus în limba română a devenit un timp polisemic sau cu un cîmp semantic deosebit de larg. Pentru aceasta vorbitorii și scriitorii caută noi tehnici expresive în domeniul temporal. Ne-am referit mai sus la folosirea spontană a prezentului în limba vorbită, dar chiar și în limba literară prezentul se întrebuințează destul de des ca timp narativ și în cazuri în care evenimentele se situează într-un trecut fictiv vizualizat din centrul deictic al textului:

> 62. „Necunoscutul trece pe lîngă marele portal central al clădirii și se îndreaptă, cu pas sigur, spre aripa mai mică din strada laterală, cu intrare modestă. Cînd am ajuns la colț, el și dispăruse, și m-am oprit apoi în dreptul micii intrări prin care putuse să dispară. Era o ușă de serviciu, nu mai încăpea nicio îndoială, acum, la lumina zilei" (Gib Mihăescu, *Donna Alba*, p. 123).
> 63. „La 6 februarie, douăzeci și patru de ore de la plecarea lui Rusakov, pornesc spre Leningrad, în compania lui Victor Serge care se întoarce acasă, ca să-și vadă

BDD-A24855 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:50:16 UTC)

femeia bătută, purtînd încă pe figură urmele agresiunii. Bătrînul se află la judecătorul de instrucție. Găsim casa cufundată în acea atmosferă de teroare, cunoscută de toate familiile persecutate, în ajunul arestărilor în masă" (Panait Istrati, *Spovedanie pentru învinși Trecut și viitor*, p. 134).

Prezentul dă descrierii o vivacitate mai mare decît timpurile perfective; acțiunea se concepe ca neîncheiată ca și cum ar fi vizualizată în momentul narațiunii.

Mai mult ca perfectul are două funcții principale: aoristică și rezultativă (*M-am întors acasă la trei. Maria plecase la unu* vs. *M-am întors acasă la trei. Maria plecase*). Mai mult ca perfectul român este o forma sintetică, pe cînd în cele mai multe limbi romanice este o formă analitică (*făcusem* și *plecasem* se traduc în franceză prin *j'avais fait* și *j'étais parti*, în italiană prin *avevo fatto* și *ero partito* și în spaniolă prin *había hecho* și *había salido*)[11]. Din cauza formei sale morfologice, mai mult ca perfectul român se folosește mult mai frecvent ca timp narativ (aoristic) în limba română decît în celelalte limbi romanice, unde lungi secvențe narative construite cu mai mult ca perfect produc o impresie de greutate și de tautologie. În limba română, în textele vechi mai mult ca perfectul funcționa deja ca timp narativ şi funcţionează în continuare:

64. „Unde pre urmă bun nimica nu s-au ales, că în loc de împreunare, mai mare vrajbă și zarvă și dispărțire s-au făcut, măcară că împăratul Paleolog, de nevoia turcilor ce-i venise la grumazi, că rămăsése numai cu numele împăratu, iară afară coprinsése turcii tot, pristănise la toate capetile legii, pre voia papii, numai să-i dea ajutoriu împotriva vrăjmașului său, ce-i și făgăduisă. Iară alţii tocmala lor ce să făcusă, le-au părut că-i strîmbătate și asupreală bisericii răsăritului, că toate le lăsase pre voia lor, iară ei nimica din cîte au vrut ai noștri nu au priimit" (Grigore Ureche, *Letopisețul țării Moldovei Cîndu s-au făcut săbor al optulea*).

65. „Pe cînd fuma o țigară de foi oferită de saftea de mister Whip, deși strict interzisă în incinta grajdurilor, se trezise, pe la spate, cu Ada, prin surprindere. De la poarta mare, Ada văzuse un străin „bine" și cum avea obsesii de proprietară de cai, se temuse de vreo vizită clandestină, de vreun spion de curse. Se apropiase nesimțit și gata pe scandal. Abia ajunsă în spatele lui, recunoscuse că e Lică al domniei-sale, în contravenție de fumat, dar foarte nostim. I se învîrtise în trup un fel de violență pe care nu o mai simțise în ultimul timp. Impresiile contradictorii combinate îi dau o stare mînioasă de un anume fel. Cînd Lică, surprins, se întoarse, aruncase fumul de havană în ochii foarte aprinși ai doamnei prințese. Prins în delict

[11] În limba portugheză, există două forme de mai mult ca perfect, una sintetică și alta analitică (*cantara* și *tenho cantado*, „cîntase"). Diferenţa dintre aceste două forme e mai degrabă stilistică; forma sintetică e mai arhaică și foarte rar folosită în limba vorbită. Însă forma sintetică nu este atît de des întrebuințată ca timp narativ decît în limba română.

BDD-A24855 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:50:16 UTC)

de către stăpînă se iritase, gata pe arțag. Ada propusese scurt o inspecție la grajduri și pornise cu Lică, urmată la distanță respectuoasă și prudentă de mister Whip, ce credea că de rîndul acesta n-are să-i meargă bine nici lui Lică" (Hortensia Papadat-Bengescu, *Concert din muzică de Bach*, p. 97).

66. „În dimineața aceea, sunetul îndepărtat al clopotelor îi împresurase, venea de undeva de dincolo de orizont, dar nu dintr-o singură direcție, ci parcă din toate. Orizontul însuși devenise rotund, forțîndu-te să te miști roată pentru a simți cercul marcat de-acel zvon prelung […] Cei șapte îngeri se hotărîseră să sune în sfîrșit din trîmbițele lor […]. (Lucian Dan Teodorovici, *Matei Brunul*, p. 163).

În exemplele 64-66 nu există nici un motiv strict temporal care să impună folosirea mai mult ca perfectului, mai ales că în limba română și perfectul compus este destul de des folosit pentru a exprima anterioritatea unui eveniment față de un alt. Mai mult a perfectul se folosește ca timp narativ pentru a descrie o succesiune de evenimente fără să fie vorba de un „flashback" temporal. Acest mecanism stilistic este mai frecvent în limba română decît în celelalte limbi romanice.

6. Concluzii

Perfectul simplu este utilizat în româna standard contemporană aproape exclusiv ca timp narativ al limbii literare. În limba vorbită este folosit în anumite subdialecte din sud-vest cu un sens perfectiv de trecut recent în dialectul oltean și ca un timp perfectiv fără limite cronologice în anumite dialecte transilvănene.

Dezvoltarea sistemului verbal al limbii române nu e identică cu cea a altor limbi romanice unde în limba contemporană există o situație comparabilă (ca în limba franceză și dialectele italiene septentrionale); în limba română amîndouă timpurile coexistă deja în primele texte conservate (secolul al XVI-lea). În mod general, sistemul verbal al limbii române se deosebește de cel al celor mai multe limbi romanice fiindcă nu se structurează în două paradigme paralele: timpuri verbale simple vs. timpuri verbale compuse (formate cu un verb auxiliar urmat de participiu perfect). Perfectul compus român, singurul timp verbal care se formează într-un mod asemănător cu cel aflat la baza timpurilor compuse în celelalte limbi romanice s-a consolidat mai devreme decît în aceste limbi ca timp narativ și literar în afară de alte funcții ale sale.

În limba română literară, perfectul simplu narativ poate fi întotdeauna înlocuit cu perfectul compus (dar nu și invers), iar modul de alternare a celor două timpuri perfecte în textele narative se supune mai mult tendințelor decît regularităților sistematice. Mulți cercetători au vrut să vadă în folosirea perfectelor niște diferențe funcționale. În ceea ce privește diferențele stilistice, în textele unde sînt folosite ambele forme, perfectul simplu se întrebuințează mai des pentru a denota evenimente concrete și punctuale; însă, dat fiind că sînt destul de multe texte unde se folosește numai unul sau altul din aceste două forme în narațiune, putem deduce că amîndouă timpurile sînt capabile să exprime toate proprietățile

BDD-A24855 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:50:16 UTC)

temporale și aspectuale tipice unui timp narativ și prin urmare ele nu prezintă diferențe funcționale sistematice.

Distribuția perfectelor în texte narative românești este un subiect extrem de complex. Contribuția noastră lasă deschise mai multe căi de cercetare privind, între altele, motivele scriitorului referitoare la alegerea formei întrebuințate și interpretarea funcțiile perfectelor de către cititor.

Izvoare literare

Biblia de la București, *http://www.sfantascriptura.com/Biblia_Bucuresti_1688.pdf*.
Cărtărescu, Mircea, *Orbitor Aripa stângă*, Humanitas, București, 1996.
Costin, Miron, *Letopiseţul Ţării Moldovei dela Aron Vodă încoace*, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, 1944.
Istrati, Panait, *Spovedanie pentru învinși Trecut și viitor*, Editura Art, București, 2012.
Mihăescu, Gib, *Donna Alba*, Litera, București, 2009 [1935].
Neculce, Ion, *O samă de cuvinte*, Editura Ion Creangă, București, 1990.
Ojog-Brașoveanu, Rodica, *Cocoșatul are alibi*, Editura Universitară, București, 2008 [1973].
Papadat-Bengescu, Hortensia, *Concert din muzică de Bach*, Litera Internațional, București, 2010 [1927].
Petriceicu Hașdeu, Bogdan, *Micuța*, *https://es.scribd.com/doc/77932717/Micuta-Bogdan-Petriceicu-Hasdeu*.
Teodorovici, Lucian Dan, *Matei Brunul*, Polirom, Iași, 2011.
Ureche, Grigore, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, Minerva, București, 1987.
Zamfirescu, Duiliu, *Tănase Scatiu*, Tipografia „Cronica", București, 1907.

Bibliografie

Arjoca-Ieremia, Eugenia, „Convergences et divergences dans l'emploi du passé simple en français et en roumain" , Филолошки преглед XXXIX, 1, p. 109-126, Faculté de Philologie. Belgrade, 2012.
Atanasov, Radu-Mihail, „Valorile perfectului compus în meglenoromână", *Limba română*, XL, Nr. 4, p. 484-490, 2011.
Bădescu, Ilona, „Remarques sur deux particularités morphologiques héritées du latin dans les parlers d'Olténie", in: E. Casanova Herrero (ed.), *Actas del XXVI Congreso Internacional de Lingüística y Filología Románicas*, Vol. 6, p. 65-73, Walter de Gruyter, Berlin/Boston, 2013.
Băzărâncă, Vasile-Christian, *Perfectul simplu. Perspective gramaticale și stilistice*. Rezumatul tezei de doctorat. Universitatea din Sibiu, 2013.
Bertinetto, Pier Marco, *Tempo, aspetto e azione nel verbo italiano.* Accademia della Crusca, Firenze, 1986.
Caudal, Patrick și Vetters, Carl, „Que l'imparfait n'est pas (encore) un prétérit" in E. Labeau & P. Larrivé (éds.), *Nouveaux développements de l'imparfait*, Cahiers Chronos 14, p. 45-77. Rodopi, Amsterdam-New York, 2005.
Chitez, Mădălina, „Perfect Simple in Wallachia and Transylvania: a Typological Approach", *LinguaCulture* 1, p. 57-82, Iași, 2010.
Dahl, Östen, *Tense and Aspect Systems*, Basil Blackwell Ltd. Oxford. 1985.

BDD-A24855 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:50:16 UTC)

Dobrovie-Sorin, Carmen, *Studies in Generative Grammar: The Syntax of Romanian: Comparative Studies in Romance*. Berlin, DEU: Walter de Gruyter, 2011.

Dragomirescu, Adina, „O schimbare parametrică de la româna veche la româna modernă în sintaxa formelor verbale compuse cu auxiliar", *Limba română*, Nr. 2, p. 225-239, 2013.

Dragomirescu, Adina & Alexandru Nicolae, "Urme ale selecţiei auxiliarului de perfect compus în română", în D.O. Cepraga, C. Lupu, L. Renzi (ed.), *Etudes Romanes*, I, 338-352, 2013.

Forsgren, Mats, „L'Emploi du passé simple dans la langue d'aujourd'hui", in A. Englebert, M. Pierrard, I. Rosier & D. Van Raemdonck (dir.), *Mélanges offerts à Marc Wilmet*, p. 199–208, Paris/Bruxelles, Duculot, 1998.

Frâncu, Constantin, „Geneza şi evoluţia timpurilor verbale supracompuse în limba română", *Anuar de lingvistică și istorie literară* XXIX, p. 23-62, București, 1983-84.

Frâncu, Constantin, „Din istoria verbelor neregulate: formele de tipul *zisei*", *Limba Română*, XXIII, nr. 5, p. 426-436, București, 1984.

Frâncu, Constantin, „Din istoria perfectului simplu românesc: formele de persoana I și a II-a plural cu sufixul -ră-", *Anuar de lingvistică și istorie literară* XVIII, p. 175-192, București, 1967.

Frâncu, Constantin, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg. Iași, 2009.

Havu, Jukka, „La constitución temporal del sintagma verbal en el español moderno", *Annales Academiæ Scientiarum Fennicæ*, 292. Gummerus. Saarijärvi, 1997.

Henderson, Carlos, *El pretérito perfecto compuesto del español de Chile, Paraguay y Uruguay*, Universidad de Estocolmo, 2010.

Hoffmann, Thomas & Trousdale, Graeme, *The Oxford Handbook of Construction Grammar*, Oxford University Press, 2013.

García Fernández, Luis, „Aspecto y estructura subeventiva en las oraciones temporales introducidas por *cuando*", *Verba*, vol. 33, p. 187-213, 2006.

Joseph, Brian D., „Romanian and the Balkans: Some comparative perspectives". In S. Embleton, J. Joseph & H.-J. Niederehe (eds.), *The Emergence of the Modern Language Sciences. Studies on the Transition from Historical-Comparative to Structural Linguistics in Honour of E.F.K. Koerner, New York, Methodological Perspectives and Applications*, Vol. 2, p. 218-235. Amsterdam: John Benjamins, 1999.

Ledegeway, Adam, „Romance Auxiliary Selection in Light of Romanian Evidence", în: G. Pană Dindelegan *et al.*: *Diachronic Variation in Romanian*, p. 3-31, Cambridge Scholars Publishing, Newcastle, 2015.

Manoliu-Manea, Maria, „Underground typological tendencies: Danubian Latin at the crossroads of contrary linguistic types", *Rask* 3, p. 3-35, Odense, 1995.

Micul Atlas Lingvistic Român, partea II (ALRM II), Editura Academiei Republicii Socialiste România, Cluj-Napoca, 1981.

Moldovanu, Ioana, „Structura lingvistică a Bibliei de la București și problema contribuției sale la dezvoltarea limbii române literare", *Anuar de lingvistică și istorie literară*, t. X XXIX- XLI, 1999-2001, p. 65-100, București, 2003.

Neagoe, Victorela, „În legătură cu unele forme arhaice de perfect simplu și de mai mult ca perfect și cu unele valori ale perfectului simplu în graiurile populare actuale", *Anuar de lingvistică și istorie literară* XXX**:** 171-178, București, 1985.

BDD-A24855 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:50:16 UTC)

Pană Dindelegan, Gabriela, et al., *Gramatica de bază a limbii române*, Univers Enciclopedic Gold, București, 2010.

Rebotiet, Aude, „The passé simple takes a step back; who steps in? Narrative Tenses for *naître* and *mourir* in French and in Italian", in E. Labeau & J. Bres (éds.) *Evolution in Romance Verbal Systems*, p. 7-54, Bern, Peter Lang, 2013.

Seiciuc, Lavinia, „Observaţii asupra categoriei verbale a aspectului în construcţia discursului indirect", *Studii de știință și cultură*, Volumul XI, Nr 1, p. 47-56, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș", Arad, 2015.

Squartini, Mario & Bertinetto, Pier Marco, „The Simple and Compound Past in Romance languages", in Ö. Dahl (dir.*) Empirical Approaches to Language Typology: Tense and Aspect in the Languages of Europe*, p. 403-439, Berlin-New York, Mouton de Gruyter, 2000.

Schwenter, Scott, „The grammaticalization of an anterior in progress: evidence from a peninsular Spanish dialect", *Studies in Language*, 18-1, p. 71-111, 1994.

Șiadbei, Gheorghe, *Le sort du prétérit roumain*, Romania, LXI, p. 331-360, 1930.

Timoc-Bardy, Romana, „Le roumain: une langue sans concordance des temps?, *Langages*, no. 191, Septembre, p. 53-66, 2013.

Țâmbală, Lilia, „Expresii semantice ale perfectului simplu în Psaltirea Bibliei de la București", în: R. Zafiu & A. Dragomirescu & A. Nicolae (ed.), *Limba română: diacronie și sincronie în studiul limbii române*, p. 313-316, București, Editura Universității din București, 2014.

Vișan, Nadina, „Between the Perfect and the Preterite – a Drt Analysis of the Romanian and the English Complex Past, RRL, LI, *1*, p. 55–71, Bucureşti, 2006.

Vișan, Nadina, „A Hierarchy of Perfectivity – the Case of Romanian", *Romanian Journal of English Studies*, (fără numerele de pagină) Editura Universităţii de Vest Timişoara, 2007.

Zafiu, Rodica, „Auxiliary encliticization in 16th century Romanian: restrictions and regularities", *Linguistica atlantica*, 33, No 2, p. 71-86, 2014.

BDD-A24855 © 2015 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:50:16 UTC)